

Колбина Л. А. Эмоциональная насыщенность учебно-воспитательной работы, направленной на овладение будущими учителями начальной школы умений и навыков относительно формирования социально ценностных ориентаций у младших школьников.

В статье анализируется проблема эмоционального насыщения учебно-воспитательной работы направленной на освоение будущими учителями начальной школы умений и навыков которые относятся к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников. Автором была проведена методика на выявление и выяснение насколько же будущие учителя начальных классов склонны к педагогической профессии.

Ключевые слова: эмоциональная насыщенность учебно-воспитательной работы, формирование социально-ценностных ориентаций, выявление педагогического такта.

Kolbina L. A. Emotional saturation of uchebno-vospitatel'noy work, directed on a capture the future teachers of initial school of abilities and skills in relation to forming socially of the valued orientations for junior schoolboys.

The article analysis the issue of emotional saturation in educational activity, focused on knowledge and vocational skills development in sosio-valued orientation forming of primary school teachers. The methodology used by the author determines teaching ability of future primary school teachers.

Keywords: emotional saturation in educational activity, sosio-valued orientation forming, teaching ability determination.

Курбатов С. В.
Інститут вищої освіти НАПН України

ALMA MATER XXI СТОРІЧЧЯ : В ПОШУКАХ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ, АДЕКВАТНОЇ СЬОГОДЕННЮ

Стаття Сергія Курбатова присвячена аналізу основних моделей університету XXI сторіччя, які розроблені у сучасному західному академічному дискурсі. Наголошується, що специфіка університетської місії у наш час пов'язана з інноваційним характером сучасної цивілізації (темпоральний виклик) та інтернаціоналізацією наукової та освітньої діяльності (просторовий виклик). Пропонується авторське бачення критеріїв ефективності університетської діяльності в сучасних умовах.

Ключові слова: модель університету, місія університету, критерії ефективності, університетська діяльність.

Основні моделі університету XXI сторіччя.

В XXI столітті система університетської освіти зазнає радикальних та фундаментальних змін. Ці зміни обумовлені змінами економічної, соціальної, політичної, культурної та інших систем суспільство. Те, що настає принципово нова епоха, соціальні мислителі помітили ще в 60-х-70-х роках минулого сторіччя. Зокрема, Деніел Белл ідентифікує перехід передових країн світу до постіндустріального суспільства, основу якого складає економіка послуг та виробництво нових технологій, Алвін Тоффлер пише про “футурошок” та початок “третьої хвилі”, Ліотар проголошує початок епохи постмодерну та відповідний крах метанарацій, які визначали соціально-політичне та культурне життя попередньої доби, Жан Бодріяр проголошує початок ери симуляції та перехід до домінування вторинного, штучного існування.

Деніел Белл в 1967 році наступним чином характеризує нове, постіндустріальне суспільство: “це суспільство, в економіки якого відбулася зміна пріоритету від виробництва товарів до надання послуг, проведенню досліджень, організації системи освіти та підвищення якості життя; в якому клас технічних спеціалістів став домінуючою професійною групою, а запровадження нововведень все більш залежить від досягнень

теоретичного знання. Постіндустріальне суспільство передбачає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають в якості консультантів, експертів або технократів” [1, с. 102]. До речі, популярну у сучасній західній соціальній думці концепцію “творчого класу”, запропоновану професором університету Торонто Річардом Флоріда в 2002 році дуже легко “вивести” з останнього положення Деніеля Белла. Річард Флоріда вважає представниками креативного класу всіх, чия робота полягає у створенні “насичених сенсом нових форм”. Сюди він відносить науковців, інженерів, університетських професорів, архітекторів, поетів, тобто “усіх тих, чия економічна функція полягає в створенні нових ідей, нових технологій та(або) творчого змісту”. Загальна чисельність представників творчого класу на американському ринку праці, на думку Річарда Флоріди складає близько 30% або 38,3 млн осіб [2]. “Успішних будівників нового майбутнього вірніше було б визначити як “амбітний креативний клас” – “*homo creativus*”. “Створення” таких людей – їх виховання, навчання, просування на ефективні позиції в соціально-політичній структурі – стає конче актуальним завданням для всіх країн, які претендують на лідерство у сучасному світі” – коментує професора Флоріду російський дослідник Андрій Окара [3, с. 41]

Наприкінці ХХ сторіччя процес пошуку назви сучасного стану цивілізації приходить до того, що значна кількість дослідників погоджується, що центральною галуззю виробництва, навколо якої конститується соціальні, політичні та культурні конструкти сучасності, стає виробництво, поширення та практичне застосування знання. Звідси терміни, якими прийнято називати сучасне суспільство у західному академічному дискурсі: суспільство знань або суспільство навчання. Сам термін “суспільство знань” (“*knowledge society*”) вперше використовую в 1966 році Роберт Лейн [4]. Пізніше до нього звертаються такі знакові постаті соціальної думки як Амітай Етціоні, Пітер Друкер та сам Даніель Белл. Вже в 90-х роках концепт “суспільство знань” розробляють Ніко Штер та Мануель Кастельс [5, с. 267].

Роль знання набуває на етапі постіндустріального розвитку суспільства фундаментального функціонального значення. Цей момент вдало формулює російський професор Геннадій Ашин: “Знання – це інтелектуальний капітал, який відрізняється від природних, трудових, грошових ресурсів тим, що передаючи (або продаючи) його, сам творець не втрачає цю інформацію; він розвиває та нарощує цей інтелектуальний капітал” [7, с. 9]. І далі: “В традиційному суспільстві домінувала “еліта крові”, в індустріальному – еліта багатства, в постіндустріальному суспільстві ці еліти витісняє еліта знання” [7, с. 18].

Саме на цьому етапі знання перетворюються на принципово незавершені технології формування майбутнього, фактично замикаючи на собі як економічну, так і соціальну систему постіндустріального суспільства. “Найважливішою новою якістю в суспільстві навчання стала здатність вчитися тому, як вчитися (“*to learn how to learn*”)” – наголошують Джусі Валімаа та Девід Хоффман [5, с. 269]. На думку Філіпа Альтбаха, процеси, пов’язані з глобалізацією, в сучасному світі трансформували не лише економіку та культуру, а й систему освіти: “Виникнення глобальної системи знань, в якій комунікація стає прозорою, а результати досліджень та інша інформація легко поширюються по всьому світу, використання англійської мови як головної світової мови наукового спілкування, експансія інформаційних технологій – це ключові фактори, що впливають на світову систему освіти” [6, с. 3]. Тобто, сучасна техніка та технології спрощують доступ до знання, забезпечують його вільну циркуляцію. Фактично в цій галузі наразі сформовано глобальну макросистему, наслідки функціонування якої відчуваються вже зараз.

Професор Альтбах визначає і “ключові фактори змін” (“*key engines of change*”), які університет як соціальна інституція зазнає в ХХІ сторіччі. Це масовий характер університетської освіти в більшості країн світу; вплив на освіту інформаційних та комунікаційних технологій; дебати навколо того, чи є університетська освіта приватним або ж суспільним благом; поява глобальної економіки знань [6, с. 11]. Відповіддю системи вищої

освіти на виклики сучасності стала поява і розвиток нових форм університетської діяльності, які більш адекватно відповідають реаліям сьогодення. Серед них особливе місце посідає дослідницький університет, який позиціонується не як властиве традиційному університету місце трансляції існуючого знання, а як місце виробництва нового знання. Класифікація Карнегі в редакції 1994 року рекомендує ідентифікувати дослідницький університет на підставі наступних критеріїв: 1) наявність повного комплексу бакалаврських програм; 2) особливий акцент для навчання на рівні докторантури (PhD); 3) пріоритет наукових досліджень; 4) отримання допомоги від держави у розмірі більше 40 млн. доларів на рік. Всього у 1994 році в США цим критеріям відповідали 59 університетів [18].

На думку одного з провідних сучасних експертів в галузі вищої освіти Джаміля Салмі [8], саме дослідницький університет є центром сучасної академічної системи та її найбільш престижним сегментом, що знаходить відображення у домінуванні цих закладів у світових університетських рейтингах. Дослідницькі університети виробляють нове знання, присуджують найбільш високі наукові ступені та залучають до роботи висококваліфікованих викладачів. Саме ці університети залучені до співпраці на глобальному рівні та відповідають найвищим світовим стандартам у даній галузі. Звідси – значні фінансові витрати на їх утримання. Так розмір лише ендаумента (endowment) – добровільних пожертвувань на потребу провідних західних університетів – просто вражаючий. У випадку Гарварду він в 2010 р. склав 27,4 млрд. доларів [19], а Принстон отримав в тому ж році 14,4 млрд. доларів [9].

Філіп Альтбах вважає, що, оскільки дослідницькі університети готують еліту для своїх суспільств, їх потрібно сприймати окремо від інших закладів системи масової університетської освіти. Лише ці університети мають право називатися університетами світового класу, і мати відповідний рівень автономії, академічних свобод та сталої фінансової підтримки з боку держави [6, с. 15]. До речі, ці заклади нагадують мені інститути системи академії наук та відповідних академій, які Україна “успадкувала” від колишнього СРСР. Тож коли підіймається питання про об’єднання академічних установ з освітніми, у мене виникає цілком логічне запитання: “Чи варто руйнувати те, що формально відповідає сучасним світовим стандартам в академічній галузі?”

Своєрідним доповненням моделі дослідницького університету є підприємницький університет (enterprising university), зосередженої на ефективному менеджменті університету з метою його успішного позиціонування в якості центральної інституції економіки знань та впливового гравця на ринку праці в національному та глобальному масштабі. На думку німецьких дослідників Пітера Вейнгарта та Сабіни Маасен, підприємницький університет може бути визначений завдяки чотирьом організаційним елементам: 1) реальному механізму оцінки організаційної діяльності; 2) тенденцією до формулювання власних організаційних цілей; 3) працюючим процедурам та практикам реалізації цих цілей та 4) професійним університетським менеджментом [10]. Показово, що безпосередньо пов’язаний з підприємництвом маркетинговий аспект університетської діяльності оцінює новий рейтинг Таймс – один з найвпливовіших рейтингів світових університетів. Зокрема, серед його індикаторів – розмір прибутку від науково-дослідної діяльності в перерахунку на одного наукового співробітника [20].

Університет світового класу є свого роду інтегральною моделлю елітного вищого навчального та науково-дослідницького закладу в глобальному освітньому просторі. Серед найбільш ґрунтовних праць, присвячених аналізу цієї моделі, слід зазначити нещодавно видану монографію одного з провідних сучасних експертів в галузі вищої освіти, координатора з питань вищої освіти Світового банку, доктора Джаміля Салмі “Виклики створення університетів світового класу” (“The Challenge of Establishing World-Class Universities”, 2009) [8], переклад російською мовою [11]. Теоретичним аспектам аналізу феномену університету світового класу присвячені роботи професора Колумбійського університету Генрі Левіна з колегами [12]. Інтерес викликають роздуми з приводу принципів

побудови університету світового класу з боку представників університетського менеджменту, зокрема віце-канцлера Стеффордширського університету Крістін Кінг [13] та президента Університету Південного Уельсу Джона Ніланда [14]. Специфіка створення університету світового класу в Японії є предметом публікацій професора Університету Тохоку Акійоши Йонезава [15].

“Всі хочуть мати університет світового класу. Але проблема полягає в тому, що ніхто не може сказати, що являє з себе цей університет та як його побудувати” - стверджував Філіп Альтбах у 2004 році у статті “Ціни та переваги університету світового класу” [16]. Радикально виправити подібний, безперечно неприпустимий у сучасну раціоналізовану епоху, стан спробував в 2009 році Джеміль Салмі. Формулюючи робочу дефініцію університету світового класу, Джеміль Салмі приходиться до наступного визначення: “переконливі результати діяльності кращих освітніх інститутів, які полягають в високій якості знань випускників, здатності проводити найсучасніші дослідження та брати участь в трансфері технологій, по суті можуть бути обумовлені трьома групами факторів: а) високою концентрацією талантів серед викладачів та студентів; б) значними фінансовими можливостями, які дозволяють створити ефективне освітнє середовище та проводити найсучасніші наукові дослідження та в) оптимальну управлінську модель, що включає в себе бачення стратегічної мети, інноваційні підходи та гнучкість, які дають можливість приймати рішення та оперативно здійснювати управлінську діяльність без бюрократичних затримок” [11, с. 7].

Тобто, університет світового класу виникає там, де перетинаються можливості для максимального залучення талановитих викладачів та студентів, значний фінансовий ресурс та ефективний університетський менеджмент. Конструювання цього “перехрестя” - це важка, кропітка, фінансово затратна справа, що потребує мобілізації значних інтелектуальних, фінансових та управлінських ресурсів. Але альтернатива для відповідних інвестицій в дану справу – свідоме позиціонування певного національного проекту на, використовуючи термінологію Емануїла Валерстайна, периферію цивілізаційного розвитку. Тим більше, що (і тут ми повністю погоджуємося з українським філософом Сергієм Кримським): “Насправді глобалізація не відміняє дію національного чинника історії. Йдеться лише про те, що в нашу епоху розвиток національних держав залежить від їх здатності до вироблення діянь загальнолюдського значення” [17, с. 283].

Джеміль Салмі ідентифікуює три основні стратегії побудови університету світового класу, реалізація яких можлива, якщо це завдання стане загальнонаціональним пріоритетом. Перша стратегія – це модернізація кількох обраних університетів. З фінансової точки зору даний варіант буде найдешевшим, але на рівні залучення талановитих викладачів та студентів та формування відповідної корпоративної культури та моделі управління тут виникають значні проблеми. Друга стратегія – це об’єднання вже існуючих університетів в нові навчальні заклади. З фінансової точки зору це – більш затратний варіант, але він надає більше можливостей для залучення талановитих викладачів та студентів, а також створення сучасної корпоративної культури та управлінської моделі. “Я не настільки багатий, щоб купувати дешеві речі” - проголошує відомий афоризм. Третя, найдорожча стратегія побудови університету світового класу – це створення нових університетів. Тут, в містичній точці “ab origine”, виникає можливість зібрати команду найкращих викладачів, дослідників та студентів з усього світу, запровадити найсучаснішу управлінську модель та адекватну управлінську культуру. В цілому, були б гроші, а їх завжди не вистачає. Але чи варто економити на розвитку освіти та науки?

Інноваційна спрямованість університетської діяльності в сучасних умовах.

Драматичні цивілізаційні зміни визначають конфігурацію сучасності починаючи з 60-х років ХХ сторіччя. Помічений ще в 1970 році Алвіном Тофлером “футурошок”, швидкий “наступ” майбутнього, створив своєрідне поле, в якому формується проект сучасності та шляхи його подальшого розвитку. Особливе місце, яке в цьому полі посідає освіта взагалі, і

університетська освіта зокрема, не викликає ніяких сумнівів, але формує певні парадокси, головний з яких має в основі протиріччя між:

а) інституційною спрямованістю освіти на формування майбутнього, адже саме освіта значною мірою формує свідомість, систему цінностей та основи світорозуміння майбутніх поколінь; та

б) обумовленою традицією орієнтацією на ретрансляцію вже існуючого знання з відповідним консервативним, а часом, навіть, ультраконсервативним забарвленням.

Але в умовах суспільства знань остання тенденція виступає запорукою цивілізаційного відставання та різкого зниження конкурентоспроможності того чи іншого освітнього проекту в сучасному глобальному полі. Коли змінюється світ відповідним чином змінюється і університетська освіта, точніше, саме вона повинна виступати каталізатором цих змін. Адже університет традиційно є місцем зберігання існуючого та продукування нового знання. Саме інноваційні, “незавершені” знання визначають специфіку сучасного етапу історичного розвитку, та, відповідно, визначають місію університету.

Однією з фундаментальних характеристик сучасної цивілізації є її інноваційний характер. “Аналізуючи інновації, ми відкриваємо один з основних механізмів вражаючих темпів науково-технічного прогресу в другій половині ХХ та на початку ХХІ ст. і відповідної зміни життя людини як на рівні повсякденних поведінкових практик, так і на рівні фундаментальних світоглядних парадигм. Дещо спрощено та узагальнено можна сказати, що інновація в сучасному світі є тотальною відкритістю новому – в технічному, технологічному, психологічному, соціальному та інших значеннях, а екзистенціальний імператив інноваційної людини – орієнтація на майбутнє як фундаментальну світоглядну цінність” [28, с. 275].

Якщо припустити, що формування другої, соціальної природи людини з відповідним типом знань завершується на індустріальному етапі розвитку суспільства, структурними одиницями якого виступають національні держави, то зараз відбувається активне творення третьої, віртуальної та технологічно орієнтованої природи людини принципово націленої на майбутнє вже в масштабах глобальної планетарної ойкумени. Внаслідок цього процесу відбуваються грандіозні трансформації, зокрема, формується радикальне відчуження знання від природи природного – в цьому зв’язку варто згадати вчення французького філософа та соціолога Жана Бодріяра про симулякри, зокрема, симулякри другого та третього рівня (“виробництво” та “симуляція” відповідно) [29].

“Не можна не помітити: сьогодні спостерігається нічим не прикриті тяжіння до віртуального та пов’язаним з ним технологіям. І, якщо віртуальне дійсно означає зникнення реальності, то воно, мабуть, і є поки погано усвідомленим але сміливим специфічним вибором самого людства: людство вирішило клонувати власну тілесність та власне майно в іншому, відмінному від попереднього всесвіті, воно по суті відважилося зникнути як людський рід, щоб закарбувати себе у роді штучному, значно більш життєздатному та ефективному” – пише Жан Бодріяр в книзі “Паролі” [30, с. 31-32]. І далі: “Поле віртуального – це ні що інше, як область цифрації, кодування, область, де різноманітні предмети вимірюються однією і тією ж мірою, в якості якої постає подвійність, комбінація нуля та одиниці” [30, с. 52].

Але ж, як помітив ще давньогрецький філософ Клеобул, міра є найважливішим за все – можливо, цю сакраментальну “міру” в наш час, нарешті, знайдено і код як основа знання стає фундаментом нової культурної (або посткультурної) реальності, в якій розгортається існування людини глобальної інформаційної доби? Людини, головною місією якої стає виробництво нового знання.

Формування глобального освітнього простору та виклики інтернаціоналізації.

Активне формування глобального освітнього простору стало повсякденною реальністю ХХІ століття. Вслід за великим бізнесом та транснаціональними компаніями, які його репрезентують, в процес глобалізації активно включилася університетська освіта. Той факт,

що властива епосі модерну модель університету (класичним прикладом якої є модель, запропонована Вільгельмом фон Гумбольдтом ще в XIX столітті, що розглядає університет крізь призму двох головних функцій : навчання та дослідження) повинна бути радикально реформована аби адекватно відповідати вимогам сучасності, не викликає сумнівів.

Протягом останнього десятиліття в англomовній літературі дискусія точилася навколо кількох концептуальних моделей університету в контексті сучасного суспільства знань, про які ми говорили у попередньому розділі : це дослідницький університет, підприємницький університет та університет світового класу. Усі ці моделі розглядають інтернаціоналізацію як необхідний та важливий напрям діяльності університету в сучасних умовах.

Увагу рівню інтернаціоналізації приділяють і провідні міжнародні університетські рейтинги. Так у започаткованому в 2010 року рейтингу Таймс – Томсон Рейтер інтернаціоналізація, поряд з оцінкою науково-дослідницької діяльності, оцінкою інституціональних характеристик університету та його економічної та інноваційної активності, є одним з чотирьох основних критеріїв. Індикатори, за якими оцінюється даний критерій, це співвідношення вітчизняних та іноземних студентів і співвідношення вітчизняних та іноземних викладачів. Загальна вага критерію інтернаціоналізації складає 10% загальної ваги даного рейтингу [20]. Присутній даний критерій і одному з провідних вітчизняних університетських рейтингів “ТОП 200 Україна”, який оцінює рівень інтернаціоналізації через кількість іноземних студентів, а також членство університетів в міжнародних асоціаціях університетів, у Великій хартії університетів, в Євразійській асоціації університетів, в мережі університетів Чорноморського регіону, в Міжнародній асоціації університетів [21]. Зведення інтернаціоналізації до формального членства в міжнародних організаціях, на нашу думку, носить проблематичний характер. Зокрема, ми критикували дане положення ще в 2007 році [22].

Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що інтернаціоналізація виступає сутнісною характеристикою сучасного університету, а її рівень відображає ефективність функціонування конкретного освітнього закладу та є необхідною умовою його конкурентоспроможності в глобальному освітньому просторі.

Процес інтернаціоналізації, його основні форми та можливі наслідки є предметом бурхливих дискусій в західній академічній літературі. Дискурс інтернаціоналізації починаючи з 80-х років XX століття поступово формується на основі досліджень в галузі “міжнародної освіти” (“international education”), яким в порівняльній педагогіці традиційно позначали “академічні дисципліни, предметом яких є порівняльні дослідження різноманітних освітніх систем, існуючих у світі” [23, с. 185].

Як зазначає Хуго Хорта: “Протягом останніх десятиліть двадцятого століття тема інтернаціоналізації постійно набувала ваги та все більше привертала увагу дослідників та управлінців. Для вищої освіти, а точніше, для провідних національних університетів, орієнтованих на дослідницьку діяльність, швидкі зміни в освітньому середовищі означали необхідність все більш активно співпрацювати та конкурувати на глобальному рівні. Це, окрім інших наслідків, призвело до того, що в умовах глобальних освітніх перегонів їх незаперечне лідерство в рамках власної освітньої системи значило менше, а часом значно менше, аніж раніше. Як наслідок, інтернаціоналізація вищої освіти та відповідних інституцій стала вирішальним стратегічним пріоритетом” [24, с. 387-388]. Згідно з визначенням, запропонованим ЮНЕСКО, “інтернаціоналізація є однією із форм, в яких вища освіта відповідає на можливості і проблеми глобалізації. Інтернаціоналізація охоплює багато питань, серед яких навчальні програми, процес викладання та навчання, дослідження, інституційні угоди, мобільність викладачів та студентів, різноманітні форми співробітництва та багато інших” [25, с. 6].

Тобто процес інтернаціоналізації містить певний суттєвий виклик системі національної вищої освіти та університетам як її головним структурним елементам. Академічні ієрархії,

які склалися і десятиліттями визначали університетське життя країни, стискаються з новими формами конкуренції, але вже в глобальному освітньому полі. І часом те, що вважалося якісним освітнім продуктом в національному контексті, виявляється неконкурентоспроможним в контексті світовому. Але чи не найгірше управлінське рішення в даній ситуації – ігнорування глобальних освітніх процесів. Своєрідна академічна інтроверсія, свідоме “відключення” власної освітньої установи від глобальних освітніх тенденцій та процесів веде до ізоляції, яка виштовхує на периферію цивілізаційного розвитку не лише освітню систему, а й суспільство в цілому.

До того ж, як зауважує Хуго Хорта: “Університети, які раніше за інших заявили про себе в глобальних освітніх перегонях, мають фору у цих змаганнях. Це відбувається тому, що вони належать до країн з домінуючою науковою системою, мають більше ресурсів для здобуття міжнародного визнання та активних дій в міжнародному просторі. Вони створюють певний бренд, і тому автоматично вважаються такими, що можуть називатися “університетами світового класу” [24, с. 389]. Він також вважає, що держава зацікавлена в підтримці амбіцій своїх кращих університетів стати частиною глобального освітнього простору: “В глобальному світі вищої освіти більшість національних урядів зацікавлена в тому, щоб мати щонайменше один університет, який би вважався міжнародним дослідницьким університетом та був би здатним до глобальної конкуренції та співпраці з аналогічними закладами з інших країн” [24, с. 397].

На нашу думку, “інтернаціоналізація” є, якоюсь мірою, “порожньою” концепцією, адже реальне наповнення цього процесу відбувається “тут і зараз”. В сучасному швидкоплинному світі теоретичні конструкції надто відстають від процесів, які відбуваються, що ставить глобальне питання радикальної зміни самих фундаментальних основ когнітивного поля людства. Мабуть, тому дефініції “інтернаціоналізації” в англійській літературі часто “прив’язані” до цих процесів. Типовим в цьому зв’язку є визначення інтернаціоналізації, яке формулює Найджел Хілі: “Інтернаціоналізація часто представляється феноменом ХХ – початку ХХІ століття, пов’язаним з інноваціями в галузі інформаційних та комунікаційних технологій, масовим використанням авіації та обумовленим поширенням англійської мови як спільної мови бізнесу політики та науки” [26, с. 334].

Сучасна освіта реально долає національні межі, і в просторі, що виникає поза цими межами, відбуваються активні процеси пошуку нових форм, змістів, методів, парадигм навчання та дослідження. Термін “транснаціональна освіта” був легітимований ще в 2000 році в Кодексі прийнятних практик поширення транснаціональної освіти (“Code of good practice in the provision of transnational education”), прийнятому Радою Європи та ЮНЕСКО. Згідно з цим документом, транснаціональна освіта являє собою “всі типи програм та освітніх послуг вищої освіти (включаючи дистанційне навчання), в яких студент знаходиться в іншій країні аніж інституція, що надає освітні послуги” [27]. На думку Найджела Хілі: “В університетському контексті інтернаціоналізація найбільш пов’язана з функцією навчання та переорієнтацією з виробництва місцевої продукції, що задовольняє вимоги локального покупця до виробництва транснаціонального освітнього продукту, який задовольняє вже покупця глобального” [26, с. 334]. Можна додати, що в сучасних умовах поняття “місцевого освітнього продукту” поступово втрачає свій сенс, адже цей продукт все в більшій мірі повинен бути адекватним продукту глобальному.

Крізь призму глобалізації університетського життя розглядають процес інтернаціоналізації Венді Чан та Клайв Діммок. На їх думку, “університетська інтернаціоналізація є процесом інтеграції міжнародного, міжкультурного та глобального виміру до мети, функцій та конкретних освітніх практик певного університету” [23, с. 185]. Таким чином, інтернаціоналізація як процес означає створення певного механізму, моделі або ж алгоритму входження освітньої інституції до глобального освітнього простору. Вони розглядають три подібні моделі: 1) інтернаціоналістську, універсалістську модель, яку, на

думку авторів, наслідують британські університети; 2) транслокальну модель, яка значною мірою спирається на націоналістичні цінності та бажання домінувати лише у певному, обмеженому регіоні (автори досліджують цю модель на прикладі університету Гонконгу) та 3) глобальну модель або ж модель успішної інтернаціоналізації національних інституцій в світовий простір [23, с. 201]. Як на мене, українським університетам варто орієнтуватися на глобальну модель.

Критерії оцінки ефективності функціонування університету в контексті суспільства знань.

Швидкі зміни, які відбуваються у сучасному світі не можуть не торкатися університету та системи оцінки його ефективності. Звичайно, класичні підходи до розуміння місії університету, запропоновані в 19 сторіччі Вільгельмом фон Гумбольдтом та Генрі Ньюменом [31] не завжди можуть допомогти зорієнтуватися сучасних реаліях університетським управлінцям та аналітикам. І одне з ключових питань тут: як університету стати успішним і ефективним саме в умовах сучасного інформаційного суспільства, основу якого складає процес виробництва і поширення знання?

Найбільш простий підхід до цієї проблеми – проаналізувати провідні міжнародні університетські рейтинги, та індикатори, з яких вони складаються. Якщо узагальнити відповідні підходи, то ми побачимо, що сучасний елітний університет світового класу повинен мати потужну команду співробітників, які здійснюють реальні наукові дослідження. Саме на оцінці науково-дослідницького потенціалу університету базується Шанхайський рейтинг, помітну роль цей індикатор відіграє в рейтингах Таймс - Томсон Рейтерс та QS. Науково-дослідницький потенціал розраховується виходячи з кількості публікацій в провідних академічних журналах, частоті цитування надрукованих статей, кількість співробітників, які отримали найпрестижніші міжнародні нагороди в своїй галузі, кількість наукових публікацій в перерахунку на одного співробітника та інші показники. Його можна також назвати інноваційним потенціалом університету, що відображує конкретний внесок даної інституції в процес виробництва нового знання.

Другим критерієм оцінки ефективності я би назвав імідж відповідного університету серед основних цільових аудиторій. Цей індикатор враховують рейтинги Таймс – Томсон Рейтерс та QS. Він включає оцінку університету колегами та експертами в галузі освіти та роботодавцями. Мабуть, також варто залучати до оцінки ефективності університету студентів як основних споживачів освітніх послуг. Далеко не останню роль у формуванні позитивного іміджу університету грає професійна рекламна та інформаційна стратегія, з відповідним позиціонуванням навчального закладу у ЗМІ.

Третім критерієм оцінки ефективності університетської діяльності є віртуальна активність навчального закладу, його зрима присутність у мережі Інтернет. На оцінці цього аспекту університетської діяльності базується міжнародний рейтинг Вебметрикс, половину “ваги” якого складає кількість зовнішніх посилань на сайт навчального закладу. Можна прогнозувати, що у зв’язку зі стрімким розвитком різноманітних форм дистанційного навчання та поширенням сучасних комунікаційних технологій цей індикатор має тенденцію до постійного підвищення своєї ваги.

І, нарешті, в якості четвертого критерію постає ступень залучення університету до глобального освітнього простору, або рівень інтернаціоналізації. Цей критерій включає більшість провідних міжнародних університетських рейтингів. До того ж він досить легко вимірюється, адже головним показником тут постає співвідношення іноземних та вітчизняних викладачів та студентів.

Використана література :

1. Bell D. Notes on the Post-Industrial Society // The Public Interest. 1967. No7.

2. *Florida R.* The Rise of the Creative Class : And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. – Basic Books, 2002. – 416 p.
3. *Окара А. Н.* В окрестностях Нового Константинополя, или восточная цивилизация перед лицом новейшего мирового хаоса-порядка // Цивилизационные активы и цивилизационные рамки национальной российской политики. – 2009. – № 6(15). – С. 9-52.
4. *Lane R. E.* The Decline of Politics and Ideology in a Knowledgeable Society // *American Sociological Review*, 31, 1966. – P. 649-662.
5. *Valimaa J., Hoffman D.* Knowledge Society Discourse and Higher Education// *High Educ* 2008, 56. – P. 265-285.
6. *Altbach P. G., Reisberg L. and Rumbley L. E.* Trends in Global Higher Education : Tracking an Academic Revolution. UNESCO, 2009. – 254 p.
7. *Ашин Г. К.* Мировое элитное образование. М. : Анкил, 2008. – 360 с
8. *Salmi J.* The Challenge of Establishing World-Class Universities. The World Bank, 2009.- 116 p.
9. *Cliatt C.* Princeton endowment earns 14,7% return - <http://www.princeton.edu/main/news/archive/S28/71/07M45/index.xml?section=topstories>
10. *Weingart P., Maasen S.* Elite Through Ranking – the Emergence of the Enterprising University // *The Changing Governance of the Sciences*. Springer, 2007. – P. 75-99.
11. *Салми Дж.* Создание университетов мирового класса. М., 2009.– 132 стр.
12. *Levin H. M., Dong Wook Jeong, Dongshu Ou* What is World-Class University? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.tc.columbia.edu/centers/coce/pdf_files/c12.pdf
13. *King C.* World Class? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.guardian.co.uk/education/2003/nov/18/highereducation.worldclass10>
14. *Niland J.* The Challenge of Building World-Class University in Asian Region [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://educationdev.net/educationdev/fe/Article.aspx?Aid=47>
15. *Yonezawa, Akiyoshi* Making “World-Class Universities” : Japan’s Experiment // *Higher Education Management and Policy*, Vol. 15, N 2. – p.9-23.
16. *Altbach P. G.* The Costs and Benefits of World-Class University [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3860/is_200401/ai_n9365859/?tag=content;coll
17. *Кримський С.* Під сигнатурою Софії. – К. : Видавничий дім КМА, 2008. – 367с.
18. *Research University* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://en.wikipedia.org/wiki/Research_University
19. *Harvard University* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://en.wikipedia.org/wiki/Harvard_University#cite_note-NACUBO-2
20. *Курбатов С., Кашин А.* “Болезнь не за кого” или осуществим ли украинский прорыв в международные университетские рейтинги [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.zn.ua/articles/60690#article>
21. Индикатори роботи університетів із відповідними ваговими коефіцієнтами. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.dt.ua/img/st_img/2010/802/802-12_vo_send_ukr.gif
22. *Курбатов С.* Реальність та задзеркалля університетських рейтингів // *Дзеркало тижня* № 15(644), 21-27 квітня 2007 р.
23. *Chan W. W. Y., Dimmock C.* The Internationalization of Universities. Globalist, Internationalist and Translocalist Models // *Journal of Research in International Education*, 2008, 7. – p. 184-204.
24. *Horta H.* Global and National Prominent Universities : Internationalization, Competitiveness and the Role of the State // *High Educ*, 2009, 58. – p. 387-405.
25. *Higher Education in a Globalized Society.* UNESCO Education Position Paper. UNESCO, 2004. – 28 p.
26. *Healey N. M.* Is Higher Education in Really “Internationalizing”? // *High Educ*, 2008, 55. – p. 333-355.
27. *Code of Good Practice in the Provision of Transnational Education.* Lisbon, Council of Europe/UNESCO, 2000.
28. *Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура.* – К. : Педагогічна думка, 2008. – 472 с.
29. *Бодрияр Ж.* Символический обмен и смерть.[Электронный ресурс].– Режим доступа : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Bodr_Simv/06.php
30. *Бодрияр Ж.* Пароли. От фрагмента к фрагменту. – Екатеринбург : У-Фактория, 2006. – 200 с.
31. *Ідея університету: Антологія* // Редактор Марія Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002.

КУРБАТОВ С. В. *Alma Mater XXI столетия : в поисках идеи университета, адекватной современности.*

Статья посвящена анализу основных моделей университета, разработанных в западных социально-гуманитарных науках. Отмечается, что специфика миссии университета в наше время связана, прежде всего, с инновационным характером современной цивилизации (темпоральный вызов) и интернационализацией научной и образовательной деятельности (пространственный вызов). На основе изложенного материала, предлагается авторское видение критериев эффективности университетской деятельности в современных условиях.

Ключевые слова: модель университета, миссия университета, критерии эффективности университетской деятельности.

KURBATOV S. *“Alma Mater of the 21st Century: Searching For the Adequate Idea of Contemporary University.*

This article is devoted to the analyses of the main models of university in contemporary Western academic literature. The author mentions, that the peculiarities of university mission in contemporary world are connected with innovative character of our civilization (temporal challenge) and internationalization of teaching and research activities (spatial challenge). As a conclusion, the author provides his vision of the main criteria of the efficiency of university in our time.

Key words: model of university, university mission, main criteria of the efficiency of university.

**Макаренко А. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНА ПЕРЕВІРКА ВПЛИВУ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ І УМІНЬ

У статті обґрунтовано програму і методику експерименту, аналізуються результати, визначено сутність основних показників, критеріїв, які розкривають ефективність моделі інтеграції техніко-технологічних знань і умінь майбутніх вчителів трудового навчання у процесі вивчення виробництва й обробки конструкційних матеріалів та авторської програми, методики навчання інтегрованої навчальної дисципліни у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання (технології).

Ключові слова: тестові завдання, навчальний експеримент, показник повноти техніко-технологічних знань і умінь, рівні засвоєння техніко-технологічних знань і умінь.

Постанова проблеми. З метою отримання об'єктивних підтверджень про ефективність розробленої нами програми інтегрованої навчальної дисципліни “Виробництво й обробка конструкційних матеріалів” було проведено експериментальне дослідження, яке складалося з підготовчого процесу, періоду проведення експерименту, аналізу його результатів і формування висновків.

Мета експерименту полягала у дослідженні впливу визначених нами педагогічних умов реалізації інтеграції техніко-технологічних знань і умінь до викладання технічних дисциплін на рівень професійної підготовки студентів.

Для досягнення мети експерименту було поставлено такі завдання:

1. Перевірити програму інтегрованої навчальної дисципліни на доступність.
2. Розробити методику формування інтегрованих знань і умінь студентів про виробництво й обробку конструкційних матеріалів засобами технічних завдань;
3. Визначити кінцевий рівень техніко-технологічної підготовки студентів, що навчалися за експериментальною програмою.

Підготовчий період експериментального дослідження полягав у наступному: